

Streszczenie

Przedmiotem rozprawy jest analiza wykorzystania kategorii afordancji do opisu funkcjonowania podmiotu w środowisku naturalnym i społecznym, analiza koncepcji Margaret Archer na temat podmiotu i jego interakcji ze środowiskiem oraz ocena możliwości użycia afordancji w ramach realizmu krytycznego, reprezentowanego przez Archer. W pracy przyjęto hipotezę, zgodnie z którą mimo różnic w założeniach ontologicznych przyjmowanych w realizmie krytycznym Margaret Archer oraz psychologii ekologicznej Jamesa Gibsona, szeroko zdefiniowana kategoria afordancji może stanowić przydatne narzędzie do opisu interakcji podmiotu ze środowiskiem, w ramach koncepcji sformułowanej przez Archer.

W pierwszym rozdziale rozprawy przeprowadzono dokładną analizę kategorii afordancji, osadzono ją w pierwotnym kontekście psychologii ekologicznej Jamesa Gibsona, a także opisano jej późniejsze interpretacje i próby aplikacji. Poza tym rozdział zawiera również przykłady zastosowania kategorii afordancji w różnych obszarach badawczych. W rozdziale drugim podjęto zagadnienie uwikłania afordancji w wymiar społeczno-kulturowy, analizując obecność w literaturze kategorii afordancji społecznych i kulturowych, a także osadzając je w kontekście pytania o rolę środowiska społecznego w procesie konstytuowania się jaźni. W rozdziale trzecim scharakteryzowano stanowisko Margaret Archer, ze szczególnym naciskiem na jej warstwowy model osoby. W tym celu zarysowano podstawowe elementy realizmu krytycznego jako metateorii nauk społecznych, przedstawiono najważniejsze, z perspektywy prowadzonych rozważań, aspekty modelu Archer i opisano główne pojęcia. W rozdziale czwartym przeprowadzono analizę możliwości wykorzystania kategorii afordancji w realizmie krytycznym, opartą na szczegółowej charakterystyce przykładów posługiwania się pojęciem afordancji przez realistów krytycznych, które pojawiają się w literaturze. Podjęty temat dotyczy problemów tradycyjnie filozoficznych, z zakresu antropologii filozoficznej, ontologii społecznej oraz poznania społecznego. Równocześnie rozprawa bazuje na analizie koncepcji powstałych w obrębie badań socjologicznych oraz psychologicznych i kognitywistycznych, co sytuuje ją w obszarze badań interdyscyplinarnych na temat podmiotowości oraz znaczenia środowiska w jej kształtowaniu.

Słowa kluczowe: afordancje; psychologia ekologiczna; ucieleśnienie; realizm krytyczny; podmiotowość; sprawczość; relacja podmiot-środowisko; struktury socjotechniczne